

25. ja 27. dets. 1986

L. Minkuse ballett 3 vaatuses
«Don Quijote»
Ballettmeister-lavastaja Juri
Petuhhov (Leningrad)
Ballettmeisteri assistent Marina
Samševa (Leningrad)
Kunstnik: Marina Sokolova
(Moskva)
Dirigent: Jüri Alperden

Sellisena teatasid müürilehed uuest esietendusest. Miguel de Cervantese romaani «Teravmeelne hidalgo Don Quijote La Manchast» pakutakse välja algallikana. Nüüd, pärast etendusel saadud pettumust järele mõeldes huvitun: miks ei võinud Cervantese hoogne, ootamatute süzeeliste pööretega, esmaklassilise huumori ja sundimatu paradoksaalsusega «Don Quijote» olla balleti tõeliseks aluseks? Kardan, et seekordse etenduse autorid Juri Petuhhov ja Marina Samševa on väärilise austustundeta suhtunud nii kuulsas hispaanlase romaanisse kui ka Marius Petipa ja Aleksandr Gorski koreograafiasse. Noore ballettmeisteri J. Petuhhovi pöördumises «Don Quijote» poole oleks tahtnud näha mitmekülgsemat režissöörilist, sest ilma tõelise dramaturgiata ei kujuta endale sajanädilõpu teatris ette isegi balletietendust. Lavastaja pole püüdnudki avada romaani kätkeid sügavat, üldnimlikku ja filosoofilist mõtet. Etendus on kuidagi väga tavaline, lihtsusutatud ja halvas mõttes traditsiooniline, ega suuda edasi anda romaani vaheldusriikast sündmustikku ja selles peituvat mõttelendu. Lavastus ei anna midagi printsipiaalselt uut teose nüüd juba 120-aastasele lavaelule.

Lavastaja on püüdnud vastandada kaht sotsiaalse trepi äärmistele astmetele asuvat ühiskonnakihti: ühelt poolt Hispaania eliit rikka aadliku Camacho näol oma külmkõrge paindumatu ametlikkusega ning teiselt poolt need, keda nimetatakse «elu alamkihtidesse» kuuluvateks — Quiteria, tema sõbratarid ja Basilio.

Camacho on antud mõnevõrra operetlikult, traditsioonilise preentsioonikusega käitumises. See ei kasva üle ajastu ja keskkonna satiiriks pantomiimi vahenditega. Kogumujelks jääb karikaatuur. Kordagi ei usu, et laval oleks elu ise. Kuigi just balletietendus on koht, kus oma ürgses loomulikkuses ja alguses jõulisuses väiksid ühineda proosa

KIREVUST JA ILUSAID TANTSE

Pildidel (paremalt): Quiteria — Kaie Kõrb, Sancho Panza — Märt Kalbus, Don Quijote — Janis Garancis; Mercedes — Elita Erkina, Espada — Vladimir Terjohhin.

Lavastuse ainus liikumapa-nev jõud on ettekäände leidmine hispaanialike tantsude jaoks, sest kogu kolme vaatuse süzee rajaneb episoodil sellest, kuidas ühe trahteripidaja kaunis tütar Quiteria pääseb abiellumast rikka Camachoga.

Niisiis võib balleti «Don Quijote» repertuaari võtmist mingil määral õigustada tantsulisusega. Lavalt on võimalik peale klassikalise tantsu rikkalikult pakkuda ka romantilis-eksootilisi toreadooride, tänavatantsijatari ja mustlanna tantsu koos kitarride, kastanjettide, lehvikute ja toreadoori mantlitega. Ühesõnaga nn. hispaanialikku temperamenti. Kui «Estonia» lavastaks üksnes sellist laadi ballette, võiks «Don Quijote» täielikult hukka mõista. Viimaste hooegade repertuaari kontekstis ei teinud aga teater ilmselt oma balletikolektiivile ülekohut — tantsu ja tantsida on etenduses piisavalt.

Lavastajapoolselt ongi esiplaanile tõstetud balleti divertissementlikkus, tantsudel puudub mõtetatus — nendest jääb mulje kui

hatist väljendusrikkust, kooskõla muusikaga (kahjuks ka vääratasi tempode-pauside kasutamisel). Meeldiv on tõdeda, et tantsud ei sarnane üksteisega, ei kata üks-teist. Välditud on vulgaarsust, enamasti püsitakse hea maitse piirides. Kummalisel kombel jääb aga etenduse tantsudest kummimata mingi vene tantsu maneerus, mis sellesse etendusse kuida-gi ei sobi.

Balleti tantsuline raskuspunkt lasub Quiterial, kelle võimekusest suurel määral sõltub etenduse õnnestumine. Lavastaja pakub Quiteriat veetlevana, kuid psühholoogiliselt väheütlevana. Kaie Kõrb Quiteriana säreleb kogu etenduses. Ta veenab veel kord, et tal on eeskujulik tantsutehnika, ka-destamisväärt lavasarm. Kaie Kõrbi Quiteria elab laval, on omandanud hispaanialiku manee-ri ja liikumise karakteriteersuse. Kergelt, graatsiliselt ja säravalt esitab ta efektselt seatud tantsu, milles on rohkesti tehniliselt nõudlikke pas'sid. K. Kõrbi tants on elurõõmus, kohati koketeerivalt kelmikas, samas akadeemiliselt väljapeetud (drüaadide pildis). Haripunkti tõuseb etendus III

pole leidnud samaväärset uut koreograafilist lahendust, mistõttu lavalt pakutav mõjub mingi abitu elementide kuhjena. Ka K. Kõrbi adaadzo-esituses on aimata maailma tippantsijate jäljendamist. Aga tal on piisavalt isikupära, et vältida seda laadi maitsevääratusi. Ilmselt on «Estonia» priimabaleriinil õigus täiuslikule koreograafiale, mis «Don Quijote» III vaatuse grand pas de deux jaoks on M. Petipa—A. Gorski redaktsioonis ka olemas. Usun, et «Estonia» ballettjuhtide õiguseks ja kohuseks on K. Kõrbi tasemel baleriini kindlustamine kõige väärtusliku- ma lavastusredaktsiooniga.

Kahest Basilio osa täitjast on terviklikum Andrei Izmetšjev, kelle tantsujoonis on liikumise pehmuse ja väljenduslikkuse tõttu kaunis, ka on esitus tantsutehniliselt igati korras. Noormees tantsib heas mõttes rafineeritult ja stiilselt, olles üheaegselt julge, jõuline ja bravuurne.

Esitajaist jääb veel mällu Juri Jekimovi ilusa, pehme joonega toreadoor Espada. Laval on tõeliselt mehine hispaanialik meestetantsu laia ja sujuva liikumisega. Kogu esitatu on antud haarava pingega ja

nud ridamisi peaosid, on õigus nõuda hoopis enamat.

Oma üsna ulatuslike lava-ülesannetega tulevad hästi toime sõbratarid osatäitjad T. Voronina ja L. Grodnikova — hea kindlusega esitatud tantsudes avaneb nende nooruslik veetus.

Taverni pildist jääb meelde L. Järvi Mercedese tants — jooniselt puhas ja esituslikult sujuv, niimoodi on ta vääriliseks partneriks J. Jekimovi Espadale. Nende kahe esitatu on etenduse üks efektsed maid karaktertantsu.

Drüaadide käskijanna Larissa Sintsova esituses meeldis alguses mingi romantiline värskus, siirus, hingestatus. Kuid variatsioonis tajusin, kui raske see osa talle on, — lõpufraasis tekkis tunne, nagu vaataksin balletikooli õpilast.

Rühmatantsudes oli esietendusel veel rohkesti ebakindlust ja -ühtlust. Palju jätab veel soovida toreadooride tants, isegi joonise pidamises puudub täpsus, pea- ja kätetööst rääkimata. Viimase vaatuse rühmatantsu *fandango* puhul tuleks võib-olla kasuks osavõtjate arvu mõningane vähendamine. Üldse tantsiti rühmatantsu kuidagi tigidalt, kurja ilmega. Esitajad on kinni sammudes, tantsitakse «noote», ei «musitseerita» — ei teki tantsu-üldmõnne, paari- ja paaride omavahelisi pilgusidemeid.

Etenduse kujunduses on maitset ja stiili — lava on silmale kena vaadata. Vahest oleks III vaatuse kujundus võinud rohkem arvestada «Estonia» lava kammerlikke preentsioone — praegu mõjuvad haprad baleriinid dekoratsioonil foonil rohkakana. Üne- näopildis — etendus ainsas läbinisti klassikalisele tantsule rajatud stseenis — mõjub meeldivalt ja õhkkonda loovalt pöördlava oskuslik kasutamine koos kaunit valgustatud drüaadide grupi «elava pildiga». Täielikult pääseb siin mõ- jule huvitavalt kavandatud tantsuline kompositsioon, mille esitus naisrühmalt on perfek- tne.

L. Minkuse muusika voo- ruses on tantsulisus ja ergas rütm, kuid täielikult puudub siin iseseisva sümfoonilise muusika väärtus — Täikõrbi

Quiteria, tema sõbratarid ja Saliio.

Camacho on antud mõnevõrra operetlikult, traditsioonilise pretensioonikusega käitumises. See ei kasva üle ajastu ja keskkonna satiiriks pantomiimi vahenditega. Kogumuleks jääb karikaatuur. Kordagi ei usu, et laval oleks elu ise. Kuigi just balletietendus on koht, kus oma ürgses loomulikkuses ja alguses jõulisuses võiksid ühineda proosa ja poeesia. Proosa oma varjamatuse tõepärasuses ja poeesia oma kontsentreeritud üldistuses. Selles kontrastses vastandamises peaks peituma lavastuse põhi-konflikt. Konflikt tõelise elu ja teda järele aimava rafineeritud vormi vahel. Usun, et teater peaks tänase publiikuga — ka balletivormis — rääkima tõsisest, sügava filosoofilise sisuga donkihhotluse probleemidest. Seekord on teater ennast reetnud ka balletizanri spetsiifikaale vastuoolu sõudes — etenduses ei ole balletile igiomast lüürilist liini.

Mida siis ikkagi «Estonia» versioon pakub? Laval on ballet-ajaviide, meelelahutus, mis ei pretendeeri sügavamate tunnete tekitamisele. Seda etendust hinnates peab muutuma vaatajaks, kes otsib teatrist vaid kirevust ja ilusaid tantse, kergelt muusikat ja vähe või üldse mitte mõtet. Estoonlaste «Don Quijote» jääb väga kaugelt kirjanduslikust algallikast, Cervantese Hispaaniast. Kes seekordses versioonis otsivad Cervantese romaanile omast süžee arendust ja ajastu filosoofilist üldistust, näevad ilmaaegu vaeva. Eten-duse loojad pole tundnud mingit huvi nimitelgelase vastu — Don Quijote on andnud nende balletile ainult oma nime, olles ise etenduses võõrkeha. Sisuliselt ei muutuks tema puudumisel balletis midagi. Koos Sancho Panzaga jalutavad nad lihtsate vaatlejate ja paraadtantsude vastuvõtjatena, kummalgi puuduvad karakter ja lavaline ülesanne. Don Quijote väikesi funktsioone tegevuse kooshoidmisel võiks täita iga tegelane, kuigi tal puuduks nii kuulus ja kohustav nimi. Mingit Don Quijotele omast õigluse eest võitlemise ideed ega tragikoomilist vastuolulisust etenduses pole.

Quijote» täielikult hukka mõista. Viimaste hooegade repertuaari kontekstis ei teinud aga teater ilmselt oma balletikollektiivile ülekohut — tantse ja tantsida on etenduses piisavalt.

Lavastajapoolselt ongi esiplaanile tõstetud balleti divertissementlikkus, tantsudel puudub mõtestatus — nendest jääb mulje kui täitetantsudest, millel puudub seos tegevustikuga. Kuna etenduses puudub intriigi pealiin — Quiteria ja Basilio armastus, Camacho hülqamine Quiteria poolt — siis on kõrvalliini tegelased (Mercedes ja Espada) maldatud ainult tantsunumbrite esitajaiks. Seega on «Estonia» laval etendus tühise süžee ja tundedestega tunnete asemel — kuid rikkalikult tantsugarneeringus. Tantsud on enamikus loodud hispaania ja mustlastantsu sagemetel. Nendes on joonise ilu, ko-

maneeri ja liikumise karakter-teersuse. Kergelt, graatsiliselt ja säravalt esitab ta efektselt seatud tantse, milles on rohkesti tehniliselt nõudlikke pas'sid. K. Kõrbi tants on elurõõmus, kohati koketeerivalt kelmikas, samas akadeemiliselt väljapeetud (drüaadide pildis). Haripunkti tõuseb etendus III vaatuse *grand pas de deux* koodas esitatavate *tours fouetté-de* ajal — sellist triki tase-mele viidud tuuride arvu ja tempot on isegi tänapäeva konkursilebesel ajastul harva näha õnnestunud.

Hämmeldust tekitab III vaatuse *grand pas de deux* adaadžosa lavastuslik lahendus. Ballettmeister on püüdnud väitunud traditsioonilist redaktsiooni, kuid

üheaegselt julge, jõuline ja bravuurne.

Esitajaist jääb veel mällu Juri Jekimovi ilusa, pehme joonega toredoor Espada. Laval on tõeliselt mehine hispaaniale meestetants laia ja sujuva liikumisega. Kogu esitatu on antud haarava pingega ja maitsega. Toredoori — Jekimovi tants, mis imiteerib härjavõitlust, on samaaegselt kogu vaatuse atmosfääri visiitkaardiks, omamoodi põhitooniks.

Nii kuju avamise poolest kui ka puhtantsulisest küljest tuleb tõsiseid pretensioone esitada tänavatantsijatari osatäitjale Elita Erkinale. Ballettiinilt, kes «Estonia» laval täit-

ga». Täielikult paastu sümfoonia. Huvitavalt kavandatud tantsuline kompositsioon, mille esitus naisrühmalt on perfektne.

L. Minkuse muusika vooruks on tantsulisus ja ergas rütm, kuid täielikult puudub siin iseseisva sümfooniase muusika väärtus — Tšaikovski, Glazunovi või Prokofjevi balletimuusikast on «Don Quijote» kaugel. Kuigi «Estonia» seekordset varianti on täiendatud Drigo, Pugny jt. heliloojate muusikaga, mõjub see stiililiselt üsnagi ühtlaselt, jäädes samas ikka vaid üksikutest lavapiltidest koosnevaks divertissementlikuks balletiks. Usun, et Minkuse muusika lubab dirigendilt nõuda suuremat rütmikindlust. Ilmselt võib selle balleti muusikat esitada temperamentselt ja väljendusrikkakalt.

Lõpetuseks tahaksin öelda, et vaatasin «Don Quijote» peaproove ja mõlema koosseisu etendusi ainult oma silmadega ning minu kirjapandu ei püüa olla kohustuslik tõde.

AGO HERKÜL

Sirp ja Vasar 23.1.87